No 45 Donderdag 5 November 1908 8ste Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling	f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	„ 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per regel	f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels	„ 0.12½
„ „ „ 1000 „	„ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, *51 Verhulststraat.*
Voor *Advertentiën* tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO", AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, *Telefoon 4424*, beiden DEN HAAG

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Ter kennisse van de leden van „Oost en West" wordt gebracht, dat in den vervolge, bij de Vereeniging, van den inhoud der *Javasche Courant* kennis kan worden genomen, en dat het blad ter lezing ligt op de Leestafel, Heulstr. 17.

Met de laatste mail werd ontvangen uit Batavia een bedrag van ƒ 250, zijnde de ons toegezegde bijdrage tot het fonds van bijstand voor jongelieden uit Indië, die in Nederland hunne opvoeding voltooien.

Alsnog werden ontvangen de navolgende gelden.

A. **Ten behoeve van de ondersteuning der noodlijdenden in de Nederl. Bezitting Curaçao:**

Z. te 's Hage	ƒ 5.—
Prof. J. A. K., Leiden	ƒ 10.—
Vroeger ontvangen	ƒ 404.—
Totaal	ƒ 419.—

Door de afdeelingen van het Alg. Ned. Verbond hier te lande werden dezer dagen in verschillende bladen ingezonden stukken als het volgende geplaatst:

CURAÇAO.

„Getroffen door den ongelukkigen toestand op Curaçao, alwaar duizenden Nederlandsche onderdanen, onmiddellijk en middellijk getroffen door de maatregelen van Venezuela, gebrek lijden en bloot staan aan ontberingen, die diep medelijden wekken, heeft het Hoofdbestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond, hierin ter zijde gestaan door het Hoofdbestuur van de Vereeniging „Oost en West", een verzoek om hulp tot het Nederlandsche volk gericht, opdat ieder, die daartoe in staat is, naar zijn krachten een geldelijk offer, hoe klein ook, brenge tot leniging van den nood, waarin onze stamverwanten op Curaçao verkeeren."

B. **Ten behoeve van het Ondersteuningsfonds van de Vereeniging „Oost en West":**

Vroeger ontvangen	ƒ 93.—
Totaal	ƒ 93.—

Voor de opgave,
De Secretaris,
E. VAN ASSEN.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Het *Vaderland* over den minister van Koloniën als „advocaat" van den gouverneur-generaal. — Het Atjeh-beleid beoordeeld door de *Nieuwe Rotterdamsche Courant.* — De *Standaard* over het geschil met Venezuela.

In het *Vaderland* een tweetal artikelen over den minister van Koloniën als „advocaat van den gouverneur-generaal Van Heutsz". In uiterst scherpe bewoordingen laakt het blad de verdediging in de Mem. van Antwoord van het beleid van den heer Van Heutsz. Voor de Hollandsche pers zijn het bepaald kracht-artikelen, zoo geweldig gaat de redactie tegen den minister te keer; meer echter nog tegen den heer Van Heutsz.

„Kan Van Heutsz als Gouverneur-Generaal nog aan blijven?" vraagt het blad.

„Wij zouden zegt het *Vaderland*, die vraag niet zonder voorbehoud met jà durven beantwoorden. Het moge waarschijnlijk worden geacht, dat het voorgevallene een goede les voor hem zal blijken te zijn geweest, dit neemt niet weg, dat bij een man van zijn impulsief karakter en onbestendigheid van opvattingen, volstrekt niet er op gerekend mag worden, dat herhalingen niet zullen voorkomen. Vooral is dit te vreezen, nu, in plaats van een stugge, stroeve, maar in elk geval krachtige en zelfstandige figuur als Van Daalen, een man als Swart, te Kota-Radja als gouverneur zetelt. Swart, wien men in Indië openlijk verwijt, dat hij Van Heutsz te veel naar de oogen kijkt, een beschuldiging, die ongelukkigerwijze reeds een schijn van juistheid verkreeg, toen de nieuwe gouverneur het ten opzichte van de vraag, of vermeerdering van troepen noodig was, onmiddellijk eens bleek te zijn, niet met den legerkommandant, maar met den G.-G. Dat zijn van die kleinigheden, welke ons met bezorgdheid de naaste toekomst op Atjeh doen tegemoet zien.

Een lichtzijde is de benoeming van den heer Liefrinck.

Hij zal in de eerste plaats hebben te waken tegen een herhaling van 't niet-weten op Buitenzorg van wat op Atjeh voorvalt. Hij zal den G.-G. moeten inlichten aangaande hetgeen hij op Atjeh waarneemt, en, indien hij dat noodig vindt, voorstellen hebben te doen aan de Regeering.

Verder zal hij door zijn toezicht, raad, steun en leiding de zaken op Atjeh in het goede spoor moeten trachten te houden. Met den gouverneur zal hij, zegt de minister, de bestuursactie in dat gewest bespreken, en, voor zooveel noodig en mogelijk, hem steun en voorlichting verschaffen.

Hierin ligt ook opgesloten, dat hij Atjeh mede zal hebben te beschermen tegen de nukken en grillen en invallen van Van Heutsz. Men denke slechts aan de dwaze geschiedenis met de heerendiensten, die, tengevolge van een seinfout, door v. Heutsz zonder eenige andere reden van 30 man als maximum op 20 per man en per jaar werden gebracht, een dwaasheid, die er niet minder op wordt, al tracht de minister er ook behendig een mouw aan te passen.

Een instructie van den heer Liefrinck en liefst een met ruime bevoegdheid, behoort dan ook naar ons gevoelen tot de waarborgen, die de Kamer geroepen is, van den minister te vorderen. Aan gemoedelijke praatjes, dat zij het wel met elkaar zullen vinden, en dat maatregelen ter voorkoming van geschillen niet noodig zijn, heeft ons volk niets.

Nog erger is het, dat van den G.-G. zal afhangen, of de zending van den regeeringscommissaris, die — naar nu uit 's ministers mededeelingen blijkt — een tijdelijk karakter draagt, later zal worden vernieuwd. „Wanneer deze (nl. de tegenwoordige) zending is afgeloopen, zal na eenigen tijd eene nieuwe zending kunnen volgen, als de G.-G. den tijd daartoe gekomen acht."

Wij geven den minister den ernstigen raad, het tegen dien tijd toch vooral niet aan oplettendheid te laten ontbreken. De tegenwoordige G.-G. is geen vriend van „dwarskijkers" en hij zou wel eens kunnen vergeten de zending van den regeeringscommissaris te juister tijd te vernieuwen.

Eenige opfrissching van des Landvoogds geheugen kan dan voor den goeden loop van zaken van groot nut zijn. Zoo niet, dan vernemen wij wellicht te kwader ure nogmaals, dat het op Atjeh weer mis is en dat de G.-G. dit toch werkelijk niet vermoeden kon. Ons volk zal er prijs op stellen, zich dergelijke verrassingen bespaard te zien.

Heeft alzoo de Kamer bij het Atjeh-debat naar ons gevoelen krachtig aan te dringen op het geven van ruime en duidelijk omschreven instructies aan den heer Liefrinck, en op nauwlettend toezicht uit Den Haag op de vernieuwing van de hem verstrekte opdracht, zoo dikwijls dit noodig zal zijn, — behalve dit zal zij bovendien hebben te vorderen, dat de regeering den commissaris voor Atjeh ruimschoots en krachtig steune. Wij hebben er daarbij slechts aan te herinneren, dat aan de werkzaamheid van dr. Snouck Hurgronje destijds ontijdig een eind is gekomen, doordat het dien bekwamen en taktvollen regeeringscommissaris begon te verdrieten, zoo weinig steun van de zijde der regeering te ondervinden. Met den krachtigen steun der regeering achter zich, vermag de regeeringscommissaris veel; zonder dezen is zijn opdracht een nutteloos onding.

Er is op Atjeh veel bedorven, maar er is nog veel goed te maken.

Doch daarvoor is in de eerste plaats wenschelijk een nauwlettend toezicht en een verstandige leiding, ook van uit Holland, en daarbij zal de minister hebben toe te zien, dat hij zich wat minder den advocaat van den G.-G., en wat meer den verantwoordelijken raadsman der Kroon betoont. De Volksvertegenwoordiging van haar zijde hebbe op te letten, zoo zegt het blad ten slotte, dat dit toezicht en die leiding niet verslappen of worden nagelaten; haar contrôle is in dit opzicht van meer beteekenis en van grooter invloed, dan men over het algemeen wel denkt."

* * *

Ook de *N. Rott. Courant* bespreekt de Mem. v. Antwoord en is over het daarin verdedigd Atjehbeleid beter te spreken. Toch is zij lang niet geheel tevreden; enthousiast is de redactie allesbehalve. Maar toch schrijft het blad:

„.......al kunnen wij niet ten volle op alle punten instemmen met de verdediging, die het beleid van den gouverneur-generaal bij den minister van koloniën heeft gevonden, wij stellen er prijs op te verklaren — en wij vinden voor die meening we-

der bevestiging in tal van mededeelingen, in de M. v. A. en in het kort geleden verschenen gedeelte van het Koloniaal Verslag opgenomen —, dat een aftreden van den landvoogd o. i. zeer ongewenscht zou zijn. Wij zien in het bestuur van den heer Van Heutsz, in algemeenen zin beoordeeld, veel goeds, en wij meenen dat de onvoldoende contrôle, die hij o. i. over het bestuur in Atjeh heeft uitgesproken, in belangrijke mate wordt overschaduwd door de gunstige resultaten, die van zijn bestuur in vele andere deelen van den archipel onmiskenbaar zijn. Wij zijn er van overtuigd, dat de landvoogd uit hetgeen met Atjeh is voorgevallen zelf veel leering zal hebben getrokken en dat hij in zijn verder bestuur daarmee zijn voordeel zal doen."

Dat klinkt anders dan de critiek van het *Vaderland*. Maar het Rotterdamsche blad doet ook aan de hooge politiek terwijl die door het orgaan der Liberale Unie alleen in de snipperuren beoefend wordt. Dat maakt een groot onderscheid.

* * *

In de *Standaard* van de bekende hand een artikel over Venezuela. Het is opmerkelijk vooral door hetgeen er niet in staat. Het luidt:

„De minister van buitenlandsche zaken ontving in het Voorloopig Verslag op zijn begrooting een zeldzame decoratie. De Kamer had in de sectiën voor dezen minister schier niet anders dan hoog gestemden lof. Als spreker maakte hij het gemeen overleg aangenaam, als diplomaat is hij op de hoogte der zaken, en de wijze, waarop hij het geschil met Venezuela behandelt, toonde, dat de impetuositeit van zijn nog jeugdige natuur geen parten speelt aan zijn voorzichtigheid.

Mr. De Beaufort was ook een goed spreker, en won het zelfs van Jhr. Van Swinderen in rustig spreken, maar hij was geen diplomaat, en kwetste zich door te berusten in de uitsluiting van den Oranje Vrijstaat van de Vredesconferentie.

Vandaar een schier algemeen applaus in de Kamer voor dezen degelijken minister, die een „trouvaille" is op zijn post.

Met te meer gerustheid kan hem dan ook de verdere behandeling van de Venezuelaansche quaestie worden toevertrouwd.

Castro is een van die mannen, die sprekend gelijken op het beeld in de gelijkenis van den onrechtvaardigen rechter, door Jezus geteekend, toen hij hem qualificeerde als iemand die geen mensch ontziet.

Castro ontziet niemand. Nu weer zal hij 't met Engeland aan den stok krijgen om het schip bij Trinidad. Maar dit hindert hem niet. Hoe meer hij zijn volk tegen de vreemdelingen prikkelt, hoe meer hij zijn tegenpartij ontwapent, en in heel het land als een tweede Bolivar wordt toegejubeld.

Om sterk in het binnenland te staan, zoekt hij ruzie met het buitenland. Dit blijkt ook nu weer uit zijn antwoord aan onze regeering. Een antwoord zoo brutaal mogelijk.

Wat hierop te doen zal zijn, beslisse de regeering. Alleen taste men niet door, om Curaçao financieel te helpen. Dat doen we veel goedkooper door tijdelijke ondersteuning.

En moet men doortasten, stelle men dan toch vooral zoolang doenlijk een blokkade uit. Een blokkade kan ons afmatten, moeilijkheid met de zeemilitie geven, en schepen onzerzijds in gevaar brengen, en ten slotte de publieke opinie in Amerika, Engeland en Duitschland om het handelsbelang tegen ons keeren.

Zelfs het bombardement van een paar havensteden, om een enkele batterij tot zwijgen te brengen en aan de bevolking een gevoelige les te geven, hoezeer zoo lang mogelijk te ontraden, zou allicht nog altoos veiliger zijn, dan een blokkade, die met het geduld der uittarting kan worden beantwoord."

Hierboven schreven wij, dat deze beschouwing opmerkelijk is vooral door hetgeen er niet in staat, waarmede wij bedoelen, dat met geen woord gesproken wordt over de bedreigde belangen der koloniale bevolking van Curaçao; belangen, die niet met het schenken van een som geld zijn gebaat. Ook het figuur, dat wij tegenover Europa maken, indien wij het systeem van de oplossing der moeilijkheden met Castro „op een koopje" blijven volgen, schijnt voor de anders in dit opzicht zoo helder en scherp ziende redactie der *Standaard* verborgen. En dat zou dan toch bij het streven naar een finale regeling met Castro een der hoofdpunten zijn. Want nu stellen wij ons bloot aan het gevaar, dat men in 't buitenland den indruk krijgt, dat Nederland al heel weinig voor zijne koloniën over heeft; mooie woorden en anders niets.

Zou de angst van de *Standaard* om de heeren zeemiliciens te derangeeren misschien verband houden met het electorale kansspel, dat in 1909 gespeeld moet worden, en in welk spel de hoofdredacteur der *Standaard* algemeen voor een matador wordt gehouden? Met kiezers, tevens huisvaders, wier gezinnen door het oproepen der zeemilitie in de war zijn gebracht, is weinig aan te vangen.

Het is een verheffend standpunt, dat de *Standaard* hier inneemt!

Een nuttige Vereeniging.

De trouwe lezers van het *Koloniaal Weekblad* zullen zich herinneren, hoe wij in 1906 en 1907 den heer en Mevrouw Weiss met belangstelling volgden op hun reis door Nederland, onvermoeid dan hier, dan daar voordrachten houdend en bezoeken afleggend in het belang eener hoognoodige geld-inzameling tot uitbreiding van **Bethesda** de protestantsche stichting tot verpleging van melaatschen in de kolonie Suriname.

Door toevallige omstandigheden kwam ons het *Verslag* der werkzaamheden van het Centraal-Comité voor de belangen dezer zoo hoogst-nuttige vereeniging gedurende 1907, gevolgd door dat der Ver. zelve, eerst dezer dagen in handen; toch kunnen wij niet nalaten, er alsnog de aandacht op te vestigen en er hier het een en ander uit over te nemen.

Het bestuur der Vereeniging in Suriname begint met te zeggen:

„Het is ons een aangename taak verslag uit te brengen over wat het jaar 1907 aan onze Vereeniging heeft gegeven, omdat gebleken is, dat de belangstelling in *Bethesda* en zijn bewoners groot is en er veel gebeurd is dat reden tot dankbaarheid geeft.

Als wij van dankbaarheid spreken, denken wij natuurlijk als van zelve aan den Heer en Mevrouw Weiss, die hun collectiereis, in December 1906 begonnen, nu onlangs, een paar maanden geleden, hebben geëindigd. Zij hebben hun hoogst moeilijke taak vervuld met een toewijding en een liefde, waarvoor het Bestuur hun en 't Centraal Comité in *Holland*, door wien zij werden voorgelicht en gesteund, gaarne openlijk hulde en dank brengt!"

Uit een schrijven van het echtpaar Weiss, wordt o.a. aangehaald:

„Bij al 't succes dat wij hadden wordt nog niet beweerd, dat ook de misrekeningen niet talrijk waren. O, naar verhouding klein is de kring van blijmoedige gevers in de dorpen en steden van *Nederland*, wanneer wij ze stellen tegenover de groote menigte, die van werken der liefde niets wil hooren of zien en wien een collectant een waren schrik op 't lijf jaagt en een geduchte ergernis is. Zoo iets is bedroevend en we mogen innig dankbaar zijn dat het niet meer ontmoedigend werkt op de kleine schare van gevers, die altijd en voor alles moeten bijspringen..'

En sprekende over zijn tocht door *Amsterdam* luidt het: „Op één morgen bezochten wij 40 kantoren, maar overal tevergeefs, tot men ons op één kantoor uit medelijden met ons *f* 2.50 gaf!"

Aan de betrekkelijk „kleine schare van blijmoedige gevers" in *Nederland*, die maakte dat de gevraagde *f* 4.000.— ruim en zuiver zijn binnengekomen onzen hartelijken dank. Zij hebben een goed werk gedaan. Zoo ergens, dan is zeker hier van toepassing het woord van Christus: Voor zoover gij dit aan één van deze mijne geringste broeders gedaan hebt, hebt gij 't ook aan mij gedaan!"

In de jaarvergadering, waar dit verslag werd uitgebracht, deelde de heer Bernhard, leeraar-directeur van *Bethesda*, iets mede uit het leven der zieken en der zusters en uit de geschiedenis van het gesticht:

„Hoe gezegend was 1907 geweest door al wat de vrienden in Nederland hadden geofferd! Gode zij dank was daardoor — de Directeur dacht daaraan blijkbaar met bijzondere blijdschap — de wensch vervuld om aan de nieuwe zusters een haar waardig verblijf te schenken.

„De volgende week zullen onze zusters reeds hun huis betrekken. Zij zijn nu druk in de weer om alles op het mooiste in te richten. Ook onze verpleegden beginnen zich met het maken van tafels en het verfraaien van de meubelstukken bezig te houden, opdat de nieuwe kamers gezellig worden ingericht."

Een vergroot Bethesda nu, met een mannen- en vrouwenafdeeling.

De voorzitter, ds. H. Buiskool, spoorde ten slotte aan om Bethesda te blijven gedenken en steunen, daar wegens de groote uitbreiding van het gesticht de inspanning van alle krachten gevorderd wordt."

Ook de voorzitter, de heer H. H. Zaalberg, te Amsterdam, en de secretaris-penningmeester van het Centraal-Comité in Nederland, de heer *M. Schotman, Stadhoudersplein 67, 's Gravenhage*, roepen alle belangstellenden op om lid te worden dezer zoo nuttige Vereeniging.

WAT DE INLANDER ZEGT.

De *Tjahaja Sumatra* van 27 September spoort in een hoofdartikel de Maleische bevolking ter Westkust aan, om, in navolging van de Chineesche vereeniging „Tiong Hoa Hwe Koan", en de Javaansche vereeniging „Boedi Oetomo" een groote Maleische vereeniging te vormen en waarschuwt tegen een eenzijdig streven met de herinnering aan het aloude spreekwoord, dat, wanneer iemand op zijn rug ligt, hij alleen de zoldering ziet, ligt hij op zijn buik, dan neemt hij niets dan de vloer waar, en ligt hij op zij, dan beschouwt hij slechts één wand. Door alleen te letten op geldelijk voordeel, gaan de zaken achteruit, slacht men de kip met gouden eieren; de edele aard, de gezonde kiem gaat verloren, zooals bijv. ten aanzien van de Batak-paarden, die vroeger bekend waren om hun schoonheid en kracht, en hooge prijzen behaalden. Die hooge prijzen verlokten den Maleier om zijne beste paarden te verkoopen, de minderwaardige, de zwakke bleven over, en het ras is dientengevolge ontaard.

In navolging van de voornaamste plaatsen op Java en van Fort de Kock heeft ook Medan nu haar „pasir gambir" gehad. Oorspronkelijk alleen te Batavia één gelegenheid op het Koningsplein (Gambir) voor Inlanders en mindere Europeanen om den verjaardag van het Hoofd van ons Vorstenhuis te vieren, is zij in den laatsten tijd uitgebreid tot een jaarmarkt, op den oud-Europeeschen voet, waar het aangename zich aan het nuttige verbindt, waar men uit verre streken waren uitgestald vindt op handels- en kunstgebied, die door de nog onvoldoende middelen van gemeenschap en de mindere zucht van den Inlander om zich te verplaatsen, dezen anders onbekend zouden blijven. Aldus heeft Medan van 29 Augustus tot 6 September een tentoonstelling gehad van veel bezienswaardigs, waar door de industrieelen en plantersvereenigingen van de Oostkust van Sumatra krachtig aan deel genomen is, terwijl de Bataviasche Vereeniging „Oost en West" ook vertegenwoordigd was door een uitstalling van hare artikelen van Indische kunstnijverheid.

Batavia en Padang hebben weer hun jaarmarkt gehad, de eerste den *Pasar malam* vóór het Chineesche Nieuwejaar, de laatste den *Pasar Gedang*, (groote markt) vóór het Maleische Nieuwejaar, een gewoonte, die dateert reeds uit de dagen der O.-I. Compagnie. Als altijd ging het daar zeer levendig toe.

Uit de O.I. Mail.

De jongste mail bracht ons de verslagen van

Het eerste Nationaal Javaansche Congres.

Zoo lezen wij in het *Bat. Nieuwsblad* van 5 en 6 October j.l. o.m.:

De regeling en de organisatie van het congres laten niets te wenschen over, en leggen goede getuigenis af van het organisatorisch talent van de personen, die zich tot dusver aan het hoofd gesteld hebben van de beweging.

Te 9 uur opende de heer Waidin Soedirokoesoedo het congres met een maleische rede, in tegenwoordigheid van prins Pakoe Alam, prins Notodirodjo, de regenten van Temanggoeng, Magelang, Blora, een twintigtal javaansche dames en ongeveer drie honderd belangstellenden. De regenten van Japara, Koedoes en Pati zouden geen verlof hebben bekomen om het congres te bezoeken. Prins Mangkoeboemi (van het sultanshuis) liet weten, dat hij wegens ongesteldheid verhinderd was te komen.

De voorzitter heette allen welkom uit naam van de vereeniging Boedi Oetomo en gaf daarna een uiteenzetting van doel en streven der vereeniging, voorafgegaan door een kort historisch overzicht van den ontwikkelingsgang van het javaansche volk. Er zijn, zoo sprak hij, twee standen, de *prijaja* en de kleine man; beider kinderen hebben onderwijs noodig, want allerwege wordt een innige drang naar ontwikkeling gevoeld. Onder andere wil Boedi Oetomo een krachtig studiefonds om zooveel mogelijk de kinderen ook van den kleinen man aan goed onderwijs te helpen. De kleine man heeft ook hard noodig landbouwonderwijs; in elke residentie moet een landbouwschool opgericht worden.

De hulp van de regeering wordt dankbaar erkend, maar is onvoldoende.

Doch wij moeten, zeide spreker, geen imitatie westerlingen worden. Boedi Oetomo wil de zegeningen van het westersche weten en kunnen overnemen, en daarnaast de verkeerde, hinderlijke gebruiken van ons zelf doen verdwijnen.

De stemming van het auditorium was nog koel. Na een korte pauze kwam de lezing van den president der afdeeling Weltevreden, Raden Soetomo, een in het hollandsch goed gestelde, met klem en gevoel voorgedragen rede. Kennis, aldus de stelling van den spreker, bezorgt de hulpmiddelen noodig tot vermeerdering der stoffelijke welvaart. De behoefte tot weten is niet bij alle volkeren even groot. Waar de stoot gegeven is als op Java, is de drang echter algemeen geworden. Waar de strijd om het bestaan het wapen: den honger, scherpt, is het ideaal des volks onderwijs, de sleutel van alle sloten, toegang verschaffende tot de bakermat van alle kennis. In zijn lange rede betoogt spreker hoezeer Java smeekt om onderwijs op vele gebieden. De hulp der regeering is onvoldoende; wij moeten nu ook door daden doen zien meerdere hulp der regeering waard te zijn. Spreker geeft dan middelen aan, in hoofdzaak behandelende de wenschen, geformuleerd door de afdeeling „Weltevreden," en reeds in dit blad in het kort aangegeven. Spreker wijdt hierover uit, ook over het orgaan, welks doel hij in algemeene lijnen aangeeft. Levendige toejuiching volgde, waaraan de regenten en prinsen echter geen deel namen. Geen debat. Hierop volgde de lezing, in het maleisch, van den secretaris der afdeeling Magelang, Kamarga, leerling van de hoofdenschool. De lezing sloot aan bij de rede van R. Soetomo. Zij wekt liefde voor den kleinen man en zijn moeilijk bestaan. De oorzaak daarvan is gebrek aan ontwikkeling, dat hem maakt tot uitbuitings-object van Chineés en Arabier. Overal ter wereld hebben de onontwikkelden het zwaarste lot. Zoo er geen onderwijskrachten genoeg zijn, moeten de kweekscholen uitgebreid worden. Krachtig pleit spreker voor oprichting van bibliotheken als middel in den strijd tegen bijgeloof en verkeerde gebruiken. Ten slotte pleit hij voor het opvoeren van het landbouwonderwijs, voor onderwijs in Java's geschiedenis, en de ontwikkeling van het nationaal bewustzijn. Geen applaus, geen debat.

De derde lezing, mede in het maleisch, was van den voorzitter der afdeeling Djokja II, Saroeso, leerling van de kweekschool. Spreker geeft een historisch overzicht van de groote armoede op Java, oorzaak vindende in gebrek aan ontwikkeling. De welvaart verhoogen is slechts mogelijk langs den weg van geestelijke ontwikkeling. Spreker breekt een lans voor de ontwikkeling ook der vrouw. Geen debat.

Hierop begint Mas Radjiman een schitterende voordracht, getuigenis afleggende van de ongewone ontwikkeling van spreker, maar helaas! tevens in zulke mate van zijn reactionaire gevoelens blijk gevende, dat hij heftige ontstemming en verbittering veroorzaakte. Radjiman is uit Solo, hofarts, dus hoveling. Hij betoogde, dat de Javaan geen hollandsch of westersche wetenschap noodig heeft, en niet vatbaar is voor westersche beschaving en ontwikkeling, van welke stelling spreker zelf de levende tegenspraak was. Geestdriftig handgeklap volgde van de zijde der regenten en prinsen, maar overigens werd de rede met een schel gefluit en enkele kreten van ontstemming ontvangen. Met deze rede maakte Radjiman den eersten avond van het congres tot een succes, in zooverre duidelijk een kleine strooming van het behoud gebleken is in strijd te komen met een grooten, krachtigen drang naar vooruitgang. Opvallend was dat Radjiman de eenige was die voor en na zijn lezing een *sembah* maakte voor de prinsen en regenten. Hij bleek een handig debater. De eerste, die in debat kwam, was Boediardjo, inlandsch onderwijzer, die de juistheid van Radjimans stellingen ontkende. De tweede in debat, met repliek en dupliek, was Tjipto Nagoenkoesoema, arts uit Demak, die in het hollandsch heftig protesteerde tegen de aantijging als zou men bezig zijn den Javaan te maken tot een niet-Javaan, als zou men hem zijn kunst, karakter en nationaliteit willen ontnemen. Juist dat nationaliteitsbewustzijn tracht men te ontwikkelen; daarnaast er voor te zorgen dat de Javaan zijn dagelijksch bordje rijst heeft. Deze strijd van den aristokraat en hoveling tegen den democratischen zoon des volks was het glanspunt van den avond. Oorverdoovend applaus begroette Tjipto's rede. Over de gansche linie hoorde men kreten van bijval en gejuich; de lagere *prijajies* paarden hun stem aan de geestdrift. Om, voor en achter de regenten en prinsen werd gezwegen; zij verroerden geen vin. Niet krachtiger heeft het congres kunnen demonstreeren dat Boedi Oetomo levensvatbaarheid heeft.

Men weigerde Radjiman verder het woord; de voorzitter sloot de vergadering met het oog op de opgewonden stemming. Radjiman ontving van verschillende kanten openlijke blijken van bittere ontstemming.

. . . .

De assistent-resident van Djokja woonde gisterenavond de zitting bij, de resident niet. Heden acht uur, bij heropening van het congres, bleek de voorzitter zich overwerkt te hebben en ongesteld te zijn. De vice-voorzitter R. M. Browidjojo opende de zitting.

Persoonlijk vernam ik dat de gisterenavond aanwezige regenten niet geheel medegingen met de denkbeelden van Radjiman; hetzelfde geldt ook voor de prinsen van Pakoe Alam.

Om twaalf uur werd de tweede dag van het congres, voornamelijk gewijd aan statuten-regeling en hoofdbestuursverkiezing, gesloten. De totaal indruk is, dat dit congres geen oostersch, maar een westersch congres is, waarin als heugelijke verschijnselen vallen aan te stippen de vrijmoedige, onomwonden gedachten-uitingen, ook tegenover de hoofden, de gemotiveerde argumenteering bij de verdediging van overtuigingen en inzichten, en vooral de openlijke uiting van stemmingen en gevoelens, welke tot dusver onuitgesproken bleven.

Daardoor is dit congres een ongedroomd succes, en mag het veilig beschouwd worden als een keerpunt in onze koloniale geschiedenis.

Om acht uur wordt de zitting van den derden dag geopend en het woord gegeven aan Mas Goenawan, vice-president der afdeeling Batavia van de Vereeniging Boedi Oetomo, die in correct Hollandsch met klem en overtuiging betoogt dat het werk van Boedi Oetomo ligt in de desa en dat het onderwijs vrij moet zijn; dat vóór alles de desaman gebracht moet worden op een peil van ontwikkeling, om te kunnen begrijpen hoe ten opzichte van de in zijn belang genomen maatregelen te moeten samenwerken met de *prijajies*. Daarnaast kan aan de ontwikkeling van laatstgenoemden gearbeid worden. De rede werd zeer toegejuicht.

Het officieel orgaan zal om de twee weken verschijnen, een vel druks van 16 pagina's bevatten; de redacteur moet een Javaan, Madurees of Soendanees zijn. Het orgaan zal in het maleisch worden geschreven, maar ook artikelen in andere talen kunnen bevatten. De plaats van uitgifte zal vermoedelijk Djokja zijn. De djaksa van Garoet wenscht een onafhankelijk redacteur, geen ambtenaar, welke wensch met applaus wordt begroet.

De regent van Magelang heeft bericht gezonden dat ambtsbezigheden hem beletten zijn benoeming tot lid van het hoofdbestuur aan te nemen. Bij de daarop gevolgde aanvullingsverkiezing wordt in zijn plaats gekozen de djaksa van Garoet, een Soendanees, die zijn benoeming in beraad houdt.

Het democratisch cachet van het congres trad heden zeer duidelijk aan den dag.

Het eerste nationaal-Javaansche congres is een groot succes geweest en, zooals reeds gezegd, te beschouwen als een keerpunt in de koloniale geschiedenis, besluit het blad.

* * *

Uitbreiding Inlandsch Onderwijs.

Men schreef aan de *Locomotief:*

„Te Bandoeng, Magelang en Probolinggo worden met spoed maatregelen getroffen, teneinde na de a.s. poeasa gereed te zijn met de voorbereidende afdeelingen, die aan de Opleidingsscholen toegevoegd zullen worden. In de nabijheid dezer scholen zullen inrichtingen verrijzen, voorloopig van bamboe, waar twee voorbereidende klassen onder dak gebracht kunnen worden.

Het doel van dit nieuwe opvoedingsinstituut is tweeledig: 1e om de europeesche scholen gedeeltelijk van inlandsche knapen te ontlasten en later, wanneer de inlandsche scholen 1e klasse leerlingen afleveren, die het geheele onderricht in de nederlandsche taal hebben meegemaakt, om dezen ook een plaatsje te verschaffen. 2e om een betere aansluiting te krijgen met de reeds bestaande Opleidingsscholen.

Deze voorbereidende afdeeling mag niet te ver van de Opleidingsschool verwijderd zijn, om-

dat de directeur dezer school er toezicht moet uitoefenen, en ook mag deze voorbereidende afdeeling niet te dicht bij laatstgenoemde inrichting zijn, omdat een mogelijke nadeelige invloed van oudere leerlingen voorkomen dient te worden.

Aan elke voorbereidende afdeeling zullen twee europeesche onderwijzers 2de kl. verbonden worden, terwijl de mantri's, die nu reeds onderwijs geven in de Inl., talen aan de Opleidingscholen, tevens belast zullen worden met dit onderricht op de nieuwe scholen. Aan deze vóórscholen zal eveneens een internaat verbonden worden, zoodat de woning van één der europeesche onderwijzers op hetzelfde erf of in de onmiddellijke nabijheid ervan zal moeten gebouwd worden. Ook zullen meergenoemde mantri's behulpzaam moeten zijn bij 't beheeren van 't internaat.

Reeds lang was dit plan in de pen, thans, nu men ziet, dat deze nieuwe inrichtingen hoog noodig zijn, moet het weer gauw-gauw (binnen 7 weken) gereed zijn. Had men direct de zaak flink aangepakt, dan hadden na de poeasa reeds de steenen (blijvende) gebouwen gereed kunnen zijn, en had men niet de onkosten behoeven te maken, die nu de tijdelijke gebouwen meebrengen.

* * *

Toeristen-Verkeer.

In het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.* lezen wij: Het zooveel besproken groote reisplan, de geschiedenis van het Amerikaansche schip met 650 toeristen, dat de wereld zou rond reizen en ook Indië zou bezoeken, schijnt toch géén *canard* te zijn. In de Ceylon- en Straitsbladen komen althans zeer pertinente en uitvoerige berichten dienaangaande voor.

Het stoomschip zal zijn de *Arabic* van de White Star-line, gecharterd door Frank Clark's reisbureau.

Het zal echter eerst in December 1909 van New York vertrekken, via de Azoren, de Middellandsche Zee, Aden, Ceylon, de Straits, Indië, China, Japan, Honolulu naar San Francisco.

Wij zullen zien, of na den tijd van 1¼ jaar dien Java heeft om zich voor te bereiden, zooveel gasten hier tegelijk zullen kunnen worden ontvangen, dan wel of de droeve geschiedenis: „Wat te verwachten is", — zooals die in ons blad is beschreven, — in vervulling zal gaan.

Dit is een tournee in de tamelijk verre toekomst. Er zijn echter ook andere in voorbereiding, niet op zoo langen termijn.

1o. Organiseert het Reisbureau Rutgers te Arnhem een gezelschapsreis naar Java, voor het voorjaar 1909.

2o. Cook's agentschap zendt tegen het eind van dit jaar een gezelschap op een bezoek naar Java, als een gedeelte van een *trip around the world.*

3o. Door hetzelfde goed bekende bureau is voor het voorjaar van 1909 een speciale reis naar Java beraamd.

4o. Hartmann's Bureau te Keulen arrangeert een gezelschapsreis naar Java voor toeristen uit Zuid-Duitschland, tegen het voorjaar 1909.

5o. Het *Weltreise Bureau Union* te Berlijn organiseert met Schenkers bureau te München een wereldreis, waarin ook een Java-tour is opgenomen, en eindelijk

6o. Het bureau Geurtsz te Brussel heeft hetzelfde plan.

Wanneer al deze plannen doorgaan, zal er voldoende vertier hier komen. In het voorjaar van 1909 zullen de hotels etc. derhalve kunnen doen zien wat zij vermogen, en zij zullen uitnemend gelegenheid hebben om waar te nemen, waarin zij nog te kort schieten.

Naar het blad verneemt, zal het hulppostkantoor te Rijswijk worden opgeheven en overgebracht naar Molenvliet West, op het terrein van het Hotel des Indes.

Het oude gebouw, dat daar nu nog staat tusschen het voorerf van het Hoofdgebouw en dat van de Dependance, wordt namelijk weggebroken, en aldaar wordt een drietal kantoren gebouwd, nl. één bestemd voor post- en telegraafkantoor, één voor de Agentuur van de Nord Deutsche Lloyd en een derde voor Cook's agency.

De drie kantoren zullen elk 8 M. breed worden en een groot gemak vormen, in de eerste plaats natuurlijk voor de gasten van het Hotel; maar ook in het algemeen is dit punt van de stad, waarlangs het verkeer van de handelslui zich 's morgens en 's avonds beweegt, voor dergelijke kantoren zeer geschikt.

Nu nog een conversatie-zaal, waar de gasten zich bij regenachtig weer kunnen ophouden en eventueel amuseeren en het Hotel des Indes al thans kan zeggen, dat het is *up to date* in ieder opzicht.

Zekere *H.* schrijft in hetzelfde blad een aardige boutade op dit a.s. toeristenverkeer, o.m. zeggende:

„Er wordt aan de toeristen heel wat geld verdiend, schatten. Maar......

Iedereen weet, hoe gaarne een toerist, vooral een Engelsch-sprekende, een aandenken medeneemt van de plaats, die hij bezocht heeft.

Kon hij, Hammerfest bezoekend, de middernachtszon of een stukje ervan mede naar huis nemen, hij zou het zonder twijfel doen. Aangezien echter dat hemellichaam „niet voor 't grijpen is", bepaalt hij zich er toe, door middel van een brandglas een gaatje in zijn jas of halsdoek te laten branden...... door de middernachtszonnestralen.

. . . .

Een gevolg van deze souvenirs-manie is, dat weldra de bergen lager worden. Van *self-building sulfur columns* op den Papandajan, thans nog een der merkwaardigheden van dien vulkaan, is geen sprake meer; die zijn al dadelijk weggehaald. Langzamerhand verdwijnen meerdere bergen. De heuvel, waar de Boro Boedoer op stond, is kaal. De Prambanan vlakte is een *öde Wüste*; van de tempelruïnen is geen spoor meer over, van de ruïnen op het Diëngplateau is slechts de naam gebleven.

Een Amerikaan heeft eenige Tenggereezendorpen in hun geheel gekocht, om de aardigheid ervan. Van den Bromo zijn zooveel steenen en steentjes weggedragen, dat de krater niets anders is dan een rookende put in de Zandzee.

Een Amerikaansch dokter heeft ontdekt, dat het water van Telaga Bodas geneeskrachtig is en heeft het geheele meer gebotteld en verzonden...... enz."

* * *

Aardige en doeltreffende reclame.

Het *Bat. Nieuwsblad* schrijft:

„De Flying Bioscope is weer bezig een nieuwe en voor Batavia heel aardige film te produceeren. Door de firma „Verweij en Lugard Automobiel Mij." hiertoe in staat gesteld, ziet men deze fraaie moderne voertuigen langs Noordwijk en Rijswijk voortstuiven, met zich voerend een grappig groepje vreemdelingen. Dezen bezoeken achtereenvolgens onze voornaamste toko's en door de welwillende deelname van ongeveer een 20-tal onzer bekendste firma's laat het zich aanzien op de nieuwe film dat Weltevreden een bezoek van vreemdelingen allesszins waard is. Wij vestigen de aandacht van het uitgaand publiek op het feit dat Zondag tusschen 9 en 11 u. vm. de opname plaats zal hebben van Stam en Weijns en Maison Versteeg. Ieder, die er belang in stelt, zich tusschen zijn kennissen op de film te zien, bezoeke deze inrichtingen."

* * *

„Ons Volksbestaan" te gronde.

Naar het *Soer. Hbl.* uit goede bron verneemt zal het maandblad der groep Ned.-Indië van het Algemeen Nederlandsch Verbond, verschijnende onder den titel *Ons Volksbestaan*, binnenkort moeten ophouden te bestaan.

Het bericht heeft ons niet verwonderd, merkt het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.* op, „de *geringe belangstelling van de leden* der groep Ned.-Indië voor het maandblad moest den dood daarvan veroorzaken."

WEST-INDIË.

SURINAME.

Bacoven-Cultuur.

In zake de bacovencultuur zijn, volgens *Onze West*, wederom eenige gewichtige beslissingen genomen van gouvernementswege, waardoor de financieele bezwaren, die op meerdere ondernemingen drukten, vrijwel zijn weggenomen.

Men herinnert zich, dat in een circulaire van 24 September j.l. door den inspecteur van den landbouw aan belanghebbenden werd medegedeeld, dat door den gouverneur besloten was, dat het bedrag van ƒ1.80 per H.A. als bijdrage in de kosten van het onderhoud in de 1ste en IIde Serie, zal moeten strekken van 1 September 1908 tot 1 Juli 1909, alzoo over den tijd van tien maanden.

Van dit bedrag zal ƒ135.— gereserveerd moeten blijven voor arbeidsloonen en ƒ45.— voor andere uitgaven, terwijl maandelijks niet meer dan ongeveer ƒ 13.50 voor arbeidsloonen en ongeveer ƒ 4.50 voor andere uitgaven besteed zal kunnen worden.

Verder was in een rondschrijven vanwege den administrateur van financiën medegedeeld, dat — nu het reeds vrij zeker is dat op 1 Juli 1909 de van gouvernementswege voorgeschoten gelden bij lange na nog niet zullen zijn terugbetaald — het gouvernement bereid is tot verlenging van opstal op de ondernemingen na dien datum, met bepaling, dat uit de opbrengst der bacoven een „voldoend deel" ter beschikking zou worden gelaten van de plantages, tegen 4 pCt 's jaars.

Hoezeer deze tegemoetkoming waardeerend, achtte de commissie van advies inzake de bacovencultuur, daardoor den goeden gang van zaken nog niet afdoende verzekerd. Zij wendde zich daarop tot de inspectie van den landbouw met een uitvoerig schrijven, de strekking waarvan blijkt uit het antwoord, ontvangen bij schrijven van den inspecteur van den landbouw de dato 1 October j.l., waaraan te ontleenen va't: dat de mededeelingen van den administrateur van financiën, gedaan in zijn rondschrijven van 21 September, dat „het gouvernement bereid is na 1 Juli 1909 uit de opbrengst der bacoven een voldoend deel te Uwer beschikking te laten" aldus moet worden opgevat, dat voor een bepaalde plantage niet uitsluitend de opbrengst harer eigen bacoven de bron zal zijn, waaruit het voorschot zal worden geput, maar dat het geheel der inkomsten, voortvloeiende uit den verkoop der bacoven van alle ondernemingen, die 't recht van opstal aan het gouvernement hebben verleend, zal worden beschouwd als het fonds, waaruit aan de ondernemingen zal worden uitgekeerd een bedrag, voldoende om de kosten der cultuur te bestrijden. Op deze wijze zal dus een plantage die door onverwachten tegenslag tijdelijk een zeer geringe productie oplevert, niet de kans loopen, hierdoor verstoken te zijn van de middelen noodig voor het drijven der cultuur.

Thans reeds het juiste bedrag te noemen dat als maximum per H.A. en per jaar aan de ondernemingen zal worden verstrekt, was niet mogelijk.

De inspecteur maakte van deze gelegenheid gebruik tevens mede te deelen, dat inderdaad uitstel verleend is van de betaling van aanvoerkosten en belastingen, zoodat ƒ 180.— per H.A. voor andere uitgaven beschikbaar is, op de wijze nader uiteengezet in het rondschrijven.

Met dit resultaat, schreef *Onze West*, mogen de bacovenondernemingen zeker tevreden zijn. Het is een nieuw bewijs, hoezeer het welslagen der cultuur het gouvernement ter harte gaat, en dat het gouverneur Fock ernst was, waar hij in zijn Aanvaardingsrede zeide, dat thans in de eerste plaats alle krachten dienen aangewend om de bacovencultuur een succes te doen worden. Moge men dit aan weerszijden bedenken.

Werkverschaffing.

Onze West vernam, dat uit Curaçao bericht is ontvangen, dat aldaar door arbeiders inlichtingen gevraagd zijn om bij de bacovencultuur in Suriname te werk gesteld te worden. Het gouvernement moet niet ongenegen zijn daarop in te gaan, doch zou aan de immigranten geen andere voorwaarden kunnen aanbieden dan die ten aanzien van arbeidsloonen, huisvesting, geneeskundige verpleging en voeding bij aankomst, vastgesteld zijn voor immigranten uit Britsch-Indië en Java. Met het oog op het karakter van proefneming zouden voorloopig contracten voor 6 maanden gesloten worden. De gelegenheid is opengesteld voor de plantages, om op die voorwaarden Curaçaosche arbeiders aan te vragen. Een desbetreffende circulaire is dd. 7 October aan bacovenondernemingen gezonden.

Onze West vreest, dat het resultaat niet evenredig zal zijn aan de goede bedoeling. Een dagloon van 60 à 80 cent is voor menschen, die aan sjouwerswerk gewoon waren, zeker zeer gering. Daarbij komt de tegenstelling van het vochtig klimaat tegenover het droge Curaçao, en de bekende neiging tot heimwee naar hun eiland bij deze lieden.

Surin. Onderw. Genootschap.

Uit het 13de jaarverslag van het Genootschap blijkt, dat het thans bestaat uit 6 eereleden, 59 dames- en 94 heerenleden en 3 donateurs.

De heer C. R. Frowein bedankte als bestuurslid, om redenen buiten het Genootschap gelegen. De heer E. B. J. Luitink trad af wegens vertrek met verlof. De ledige plaatsen werden aangevuld door verkiezing van de heeren P. Enuma en A. A. Heckers. Door het vertrek van den heer A. Salomons naar Coronie werd de heer J. H. Robles 1e bibliothecaris, terwijl in zijn plaats als tweede bibliothecaris werd gekozen de heer W. J. Hupsel. Het bestuur bestaat nu uit de heeren: R. Fabriek, voorzitter; P. Enuma, ondervoorzitter; J. R. Relluw en E. A. J. Themen, secretarissen; A. A. Heckers, penningmeester; J. H. Robles en W. J. Hupsel, bibliothecarissen.

Van Vreemde Koloniën.

Hervormingen in Indo-China.

De gouverneur-generaal van Indo-China, Klobukowski, heeft tot de verschillende hoofden van bestuur en chefs van diensten in die kolonie eene circulaire gericht, waarvan wij den inhoud kortelijks zullen weergeven.

Vooropstellende, dat daarmee niet beoogd wordt critiek te oefenen op het bestuur zijner voorgangers, wenscht de gouverneur-generaal met vorengenoemde autoriteiten te rade te gaan, betreffende vereenvoudigingen in het bestuur, terwijl de algemeene regelen der in Indo-China te volgen politiek onveranderd dezelfde blijven, en er geen quaestie is van eenige principiëele wijziging in de organisatie der Indo-Chineesche Unie.

Er is evenwel geen menschelijke arbeid, die voor de eeuwigheid kan zijn ingesteld, en zoo de menschelijke wil mocht ontbreken, zou de tijd zich belasten met de taak om de noodige veranderingen aan te geven. Het kan slechts verstandig worden geheeten zich niet door de gebeurtenissen te doen vooruitloopen.

Zonder het verwijt te verdienen met blindheid te zijn geslagen, kan men niet de merkwaardige evolutie miskennen, die in den geest der volkeren van het Verre Oosten valt waar te nemen. Het oogenblik is gekomen om, met de huidige behoeften en wenschen der inboorlingen rekening houdend, de noodige hervormingen in te voeren.

In dit opzicht wordt er op gewezen, dat centralisatie van het gezag weliswaar het beste middel schijnt om het bestuur in staat te stellen voor het algemeen belang te werken. Wanneer die centralisatie zich evenwel doet gevoelen in alle onderdeelen, bestaat er gevaar voor opdrijven der uitgaven en bemoeilijking van den geregelden gang van zaken bij de verschillende diensten en bestuursinstellingen.

De heer Klobuwkowski stelt dan de noodzakelijkheid in het licht om een deel van het gezag over te dragen aan de gewestelijke besturen, waaraan ook in tegenstelling met hetgeen thans nog voorkomt, de in het gewest aanwezige ambtenaren der algemeene diensten ondergeschikt behooren te worden gemaakt, opdat zij de verantwoordelijkheid, die op hen behoort te rusten, kunnen dragen.

Hij roept nu de medewerking der genoemde autoriteiten in voor het onderzoek naar de onvermijdelijke hervormingen, waarvan de geleidelijke invoering moet leiden tot een stelselmatige decentralisatie, zonder schokken, waar uit zekere bezuinigingen zullen voortvloeien, met inachtneming evenwel van verkregen rechten en van de billijkheid van compensatiën.

Die hervormingen zullen in drie categoriën zijn te verdeelen:

1e. die, welke onmiddellijk kunnen worden ingevoerd;

2e. die, welke langs lijnen van geleidelijkheid zullen kunnen tot stand komen;

3e. die, welke verdere studie vereischen.

In afwachting van nadere voorschriften, als gevolg van het te plegen overleg overeenkomstig het voorgaande, werd door den gouverneur-generaal thans reeds bepaald, dat de ambtenaren der verschillende diensten, in het bijzonder die van den dienst der douane en regieën, de gewestelijke bestuurshoofden als hun onmiddellijken chef op de hoogte zullen moeten houden met den algemeenen gang van zaken bij hun dienst, en in elk geval voor de uitvoering van maatregelen van bijzonder ernstigen aard zich met het gewestelijk bestuurshoofd zullen hebben te verstaan.

Inlandsche arbeiders in Afrika.

In de Duitsche koloniën in Afrika wordt door de kolonisten aangedrongen op het oefenen van dwang op de inboorlingen, om dezen aan den arbeid te krijgen, zonder welken dwang huns inziens er geen sprake van zal kunnen wezen, dat de neger eenigen bijzonderen arbeid zal verrichten.

Tegen de laatste voorstelling komt de bekende Ernst Vohsen in de „Deutsche Kolonial Zeitung" van 24 October ll. op. Het is waar, zegt hij, dat de neger, voordat de Europeaan in zijn land kwam, niet meer arbeidde dan voor zijn levensonderhoud strikt noodig was, maar met de komst van den Europeaan en de opening van het land door wegen en spoorwegen heeft de neger nieuwe behoeften leeren kennen, welke hij slechts door meer arbeid kan bevredigen.

Vohsen wijst op het voorbeeld van Zuid-Afrika, en schreef hieromtrent het volgende:

„In sommige streken van Afrika treden nu reeds toestanden in, waaraan vroeger niemand gedacht had: Het is geenszins thans nog het geval, dat men den inboorling niet voor den arbeid kan winnen, maar omgekeerd is het aanbod van de inboorlingen op de arbeidsmarkt zoo groot en beginnen zij ook in die mate te voldoen voor werkzaamheden, die meer dan werktuigelijke geschiktheid vorderen, dat de blanke arbeiders die concurrentie beginnen te vreezen, en zelfs van de regeering maatregelen verlangen, waarbij een zekere arbeidsgrens aan de inboorlingen zou worden gesteld.

„Deze toestanden vallen het best waar te nemen in Zuid-Afrika. Hier is de ontwikkeling het verst voortgeschreden, terwijl het land ook voor de nederzetting van blanken geschikt is. De Engelsche regeering staat nog voor vele onopgeloste raadselen ter zake van de behandeling van inboorlingen en hunne opvoeding. Men treft in Zuid-Afrika nog wel enkele stammen aan, die in hun geheel dan wel waarvan de leden individueel nog niet voor geregelden, aanhoudenden arbeid zijn gewonnen, en ook misschien niet gemakkelijk daarvoor zullen kunnen worden gewonnen. Maar alles overwegend is de indruk, dat de inboorlingen feitelijk toestroomen, om op de door de Europeanen in het leven geroepen arbeidsplaatsen hun arbeid aan te bieden."

Dezen indruk verkreeg Vohsen uit de omstandigheid, dat niettegenstaande het sterftecijfer van inlandsche arbeiders in de Transvaalsche mijnen een hoogte bereikte, die voor de uit warmere streken afkomstige lieden afwisselde van 37 tot 88 per mille 's maands, de arbeiders toch uit verschillende streken van Afrika in steeds grooteren getale naar de mijnen stroomen.

Wij wijzen er op, dat Vohsen geheel uit 't oog verliest, dat in Rhodesië bijv. en ook elders door het bestuur, ten behoeve van de mijn-magnaten, een zachte dwang op de bevolking en hare hoofden wordt uitgeoefend, opdat het den mijnondernemingen aan den Rand niet aan arbeiders ontbreke.

Doch niet alleen als arbeider in dienst van den Europeaan, maar ook als zelfstandige producent verdient de neger, volgens Vohsen, juist in Zuid-Afrika steeds grootere aandacht.

Onlangs betoogde Bonn in een lezenswaard geschrift, dat van de 1½ millioen inboorlingen van Kaapland slechts 250000 op de hoeven gevestigd zijn, die aan blanken behooren. Meer dan 1 millioen inboorlingen bewonen resewaten, waarvan de blanken zijn uitgesloten. Interessant is vooral wat Bonn omtrent Basoetoland meedeelt.

Hier heeft de Engelsche regeering de oorspronkelijke politieke instellingen der inboorlingen laten bestaan; het Engelsche gezag is slechts door eenige blanke ambtenaren vertegenwoordigd, die een raadgevende en controleerende stelling innemen. Het doel der Engelsche politiek is hier een bevolking van zelfstandige landbouwers op te voeden. Nu reeds brengen de Basoeto's meer op dan zij noodig hebben om in eigen behoeften te voorzien.

De snelle aanwas der bevolking maakt evenwel, dat ook hier vele inboorlingen genoodzaakt zijn om buiten hun land arbeid te zoeken, zoodat in één jaar ongeveer 95000 mannen over de grenzen zijn gegaan om elders te werken.

Vohsen meent dan ook ten slotte, dat de neger daar, waar de weldoende invloed van een Europeesch bestuur geregelde toestanden in het leven roept, zonder eenigen dwang, gedreven door de omstandigheden, tot den arbeid gedwongen wordt, om niet ten onder te gaan.

Bijzonder toe te juichen en gezond zijn de uitkomsten volgens hem daar, waar de inboorling een zelfstandig landbouwer werd. Deze heeft het resultaat van zijn arbeid dadelijk voor oogen en het wordt hem ook duidelijk, dat hij deze uitkomst slechts kan bereiken onder de bescherming van het Europeesch gezag. Zijn eigen belang brengt dus mede, dat de heerschappij der blanken behouden blijve.

Geheel in tegenstelling met de denkbeelden van Vohsen zijn die, welke wij aantroffen in een met den eersten prijs bekroond antwoord van den regeeringsraad Zache te Dar-es-Salem op een door de „National Zeitung" uitgeschreven prijsvraag: „Wie machen wir unsere Kolonien rentabel?

Wij ontleenen aan dit merkwaardig geschrift van een Duitsch koloniaal ambtenaar het volgende:

„Wie betalen moet, moet verdienen. De meerdere verdiensten kunnen op tweeërlei wijze worden verkregen. Hetzij daardoor, dat de belaste den prijs zijner producten of van zijn arbeid verhoogt, of daardoor, dat hij meer dan wel op meer winstgevende wijze arbeidt of produceert dan voor dat hij belast werd of zijne belasting werd verhoogd.

„Het vraagstuk bestaat dus daarin, den neger zoo te belasten, dat hij tegen hetzelfde loon als tot nu toe of tot gelijken prijs meer, qualitatief of quantiatief, opbrengt, dan tot nu toe.

„Deze opvatting wordt in onze koloniën steeds meer de heerschende. Het fiscale doel wordt al lang niet meer als het hoofddoel der belasting aangemerkt. Daarom moesten onze beroeps- en gewoontelasteraars ook niet altijd weer het beeld oproepen van den roepij-jager, wanneer nu en dan de staat zijne opvoedingswijze gewapender hand moet doorzetten. Men bedenke, dat steeds het alternatief gesteld wordt: Geld of arbeid! en dat de straf slechts hem treft, die beide weigert, d. i. lui of weerspannig is, in elk geval vijandig tegenover den beschavingsarbeid staat.

„Voor het nagestreefde doel is het noodig, dat de directe belastingen zich voelbaar maken. In Duitsch Zuid-Afrika evenwel bijv. wordt de hutbelasting ad 3 roepijen slechts daar gevoeld, waar het geld schaarsch is, namelijk daar, waar tengevolge van de geringe vraag de werkkrachten zoo goedkoop zijn, dat het maandloon 3 roepijen bedraagt. Daar maakt de belasting weliswaar nog niet altijd de overal in het Oosten sedert Mozes' tijden gebruikelijke tienden uit, doch het twaalfde, maar aan de kust maakt de belasting — men zou geneigd zijn te zeggen: schandalig genoeg — ad 3, in de stad ad 6 roepijen, het een-vijfde tot de helft van de verdiensten eener maand uit.

„Hier is hervorming noodig, waarbij dan de belasting gesteld moet worden op de verdiensten van eene maand, waarvan het bedrag door de gewestelijke besturen naar het gemiddelde loon wordt vastgesteld.

„Het door den belastingheffer van hem verlangde geld kan de inboorling eerlijk verdienen als arbeider of ondernemer of op oneerlijke wijze als dief.

„De laatste mogelijkheid verdient een oogenblik de aandacht, daar zij een kijkje geeft op eigenaardige koloniale toestanden. Het geldt hier een gevaar, dat de caoutchouc-plantages bedreigt.

„De manihot-boomen vormen dichte bosschen, waarin iemand, die de boomen aftapt, reeds op eenige honderden meters afstand niet meer wordt waargenomen. Het toezicht van torens uit wordt door het dicht gebladerte onmogelijk gemaakt. Het is daarom hoogst gemakkelijk voor den arbeider om twee ballen caoutchouc te maken, waarvan hij er een aflevert en den anderen verstopt, om dien des nachts weg te halen. Of ook wel trekt men des nachts in groote scharen naar de caoutchouc-bosschen en tapt daar de boomen af, zonder dat er een haan naar kraait. In één nacht kan één man op die wijze een bedrag verdienen gelijk staande met een geheel weekloon. Deze diefstallen bereiden den planters groote zorg, en zoo heeft de scherts, in Oost-Afrika wel eens gehoord, dat een van de grootste caoutchouc planters zorgvuldig waakt voor het behoud der leeuwen, die des nachts door de plantage dwalen, een wezenlijken achtergrond.

„De schade, die uit den diefstal voortvloeit, is van tweeledigen aard, ten eerste die van het verloren product en ten tweede het verlies aan werkkracht, want wie vier mark daags op zoo'n manier kan maken, gaat niet op een weekloon tot dat bedrag werken. En daarin zien wij het grootere gevaar!

„Ook de, door den neger zelf geplante en door hem als eigenaar rechtmatig afgetapte manihot-boom is een gevaar voor den Europeaan.

„De neger, die als arbeider om het welstandsminimum te bereiken van 12 tot 15 ropijen 's maands jaarlijks 360 caoutchouc-boomen moet bedienen, behoeft als zelfstandig ondernemer slechts 36 tot hoogstens 120 caoutchoucboomen af te tappen om het even ver te brengen. Hij zou in plaats van acht weer, als vóór de komst der Europeanen, 2 tot 3 uren daags werken. Kwam de inboorlingencultuur in plaats van de plantage-cultuur, dan zou de productie tot het één-derde of het één-tiende worden teruggebracht.

„Beide cultuur-wijzen kunnen niet naast elkander bestaan. Wie genoeg eigen koeien op stal heeft om te melken, verhuurt zich niet als knecht op een landgoed. De stroom van arbeiders uit het binnenland naar de plantages in de kuststreken zal spoedig ophouden te vloeien, wanneer de Msoekoema gewaar wordt, hoe gemakkelijk hij ook in zijn land zilver kan tappen uit de geduldige boomen.

„De toekomst der geheele plantage-cultuur, niet alleen de cultuur van caoutchouc, staat dus op het spel. Wij hebben er veel minder belang bij, dat 100000 inboorlingen jaarlijks 150 mark verdienen dan dat 100 planters jaarlijks 150000 mark maken. En ook uit een ideaal oogpunt is de waarde gelijk nihil te stellen: de opvoeding tot den arbeid wordt onmogelijk gemaakt en wat tot nu toe verkregen werd gaat verloren. Daarom zouden niet alleen maatregelen moeten worden getroffen, die het den inboorlingen onmogelijk maakt zich door diefstal het meer benoodigde geld te verschaffen, maar ook die, waardoor aan den Europeeschen landbouw de overwinning op den inlandschen landbouw zou worden verschaft. Dat is slechts daardoor mogelijk, dat men den inboorlingen de teelt van zulke gewassen onmogelijk maakt, die bij een minimum aan arbeid hun het welstandsminimum verzekert. Daar dit slechts gewassen zijn, die de speurzin van den Europeaan uit de gansche wereld-flora heeft uitgezocht, om ze naar de koloniën over te brengen en daar te cultiveeren, hebben wij er een zeker recht op, ons het behoud dier cultures te verzekeren. Een recht van den ontdekker, den vorscher, een natuurrechtelijk patent! De bereiding van sisal maakt den bouw eener fabriek noodig en de sisal-cultuur is uit dien hoofde buiten het bereik van den inboorling gesteld. Maar de manihot-cultuur kost in het kleine bedrijf bijna niets en moest aan de inboorlingen worden verboden. Een dergelijk ingrijpen in de bedrijfsvrijheid is ons zeer onsympathiek. Wij kunnen ons thans nauwelijks voorstellen, dat het nog pas honderd jaar geleden is, dat een ieder kool kon planten of schoenen lappen, waar en hoe dat hem belieft. Den neger zou zulk een verbod geenszins zonderling lijken. Gelijk hij een monopolie van de regeering kent, wanneer dat ook slechts betrekking heeft op wapens en munitie, zoo zou hij ook een monopolie van het blanke ras gemakkelijk begrijpen.

„Dan zouden twee mogelijkheden ter keuze van den neger blijven: den arbeid op Europeesche onondernemingen of de cultuur van inheemsche gewassen die deels voedingsmiddelen voor de arbeidende bevolking opleveren, deels — als copra, sesam, aardnoten — aan de wereldmarkt welkome producten

verschaffen. Ook veeteelt zou door hem in veel grooteren omvang dan thans het geval, daar waar het land van ziekten nog vrij is, kunnen worden gedreven."

Inlandsche vereenigingen van voorzorg in Algiers.

Aan een door den secretaris-generaal van Algiers, Varnier, uitgebracht verslag is het volgende ontleend:

Den 30en September 1907 bedroeg het aantal inlandsche vereenigingen van voorzorg 184. Zij telden 488.669 leden en beschikten over een vermogen van 16.742.243 francs. Het aantal vereenigingen, dat in het voorafgaand tijdperk van 12 maanden werd opgericht, bedroeg 8, terwijl in dat tijdperk het aantal leden der vereenigingen met 22542 toenam.

De invloed van de werkzaamheid der vereenigingen ter bestrijding van den woeker is reeds merkbaar, terwijl de inboorlingen door die vereenigingen in de gelegenheid worden gesteld hunne werkwijzen te verbeteren en zich betere gereedschappen aan te schaffen, van welke gelegenheid gretig gebruik wordt gemaakt.

Een Fransch eiland ingepalmd.

Het eiland Clipperton, in den Stillen Oceaan gelegen, werd omstreeks 1845 door een Fransch oorlogsschip bezocht. De Fransche vlag werd er geplant en sedert bracht het eskader van den Stillen Oceaan telken jare een bezoek aan het eiland, om te kijken, dat de driekleur er nog wapperde.

Tot 1897 werd het eiland geëxploiteerd door een Amerikaansche maatschappij, die er van tijd tot tijd scheepsladingen phosphaat van daan deed halen, maar omstreeks dit jaar verkocht de maatschappij hare vermeende rechten aan de Engelsche „Pacific Phosphate Company".

Daarentegen gingen de Amerik. bladen te keer, die de regeering beschuldigden 't eiland aan Engeland te willen verkoopen. Toen evenwel de voorzitter van laatstgenoemde maatschappij zich tot de regeering der Unie wendde om de bekrachtiging der verkregen rechten te erlangen, werd hem beduid, dat Clipperton niet aan de Vereen. Staten behoorde.

Intusschen had Mexico zijn rechten op 't eiland doen gelden en werd ook door de Mexicaansche regeering aan genoemde maatschappij concessie verleend voor de ontginning der phosphaatmijnen van Clipperton.

Een Mexicaansche bezetting werd op het eiland geplaatst en alles ging daar geregeld zijn gang, totdat in 1906 de commandant van het marine-station van de Zuidzee van het voorgevallene melding maakte.

De quaestie zal nu aan een scheidsrechterlijke uitspraak worden onderworpen, waartoe een beroep werd gedaan op den koning van Italië.

Oost- en West-Indisch litteratuur-overzicht.

Ons huis in Indië. Handboek bij de keuze, de inrichting, de bewoning en verzorging van het huis met bijgebouwen en erf, naar de eischen der hygiëne, benevens raadgevingen en wenken op huishoudelijk gebied, door **Mevr. J. M. J. Catenius-van der Meyden.** Semarang, Masman & Stronk, 1908.

Mevr. Catenius is geen onbekende schrijfster. Haar „Nieuw volledig Oost Indisch Kookboek" en haar Gids „Naar Indië en terug. Een vraagstuk speciaal voor dames" zijn gunstig ontvangen en vestigden haar naam voor goed. Ook het thans voor ons liggende boek zal niet nalaten de aandacht te trekken, welke het ten volle verdient, in de eerste plaats, omdat het de groote verdienste bezit geheel oorspronkelijk werk te leveren; vergeefs zal men in de Indische litteratuur een werk zoeken van dergelijke strekking als „Ons huis in Indië.".

Tot het verkrijgen van een overzicht van den rijken inhoud laten wij hier volgen de hoofdstukken, waarin het boek is verdeeld. *A.* De leer van het Materieel (handelt over woning, huisraad, voeding, kleeding, enz.) *B.* Het beheer (over boekhouden, belastingen, inl. bedienden, verzorging van dieren, enz.) *C.* Gedragslijn (over etiquette, enz.) *D.* Schoonheidsleer. *E.* Ziekenverpleging. *F.* Kinderopvoeding. *G.* Raadgevingen en wenken op huishoudelijk gebied.

Evenwel, met alle waardeering voor Mevr. Catenius' arbeid, kunnen wij niet nalaten op te merken, dat ze o. i. hier en daar haar doel is voorbijgestreefd, en in beschouwingen is getreden over onderwerpen, die ze niet machtig is en in elk geval van geen nut kunnen zijn „voor jeugdige Indische huismoeders en jonge gehuwde vrouwen, die zóó uit Europa gekomen zich vreemd zullen gevoelen in hare nieuwe omgeving", voor wie het boek bestemd is als „vraagboek, een handboek, dat men nu en dan raadpleegt" (zie Inleiding.)

Wij bedoelen bijv. haar beschouwingen over het Terrein geschikt tot huizenbouw; de fundeeringen en materialen daarvoor; de afwatering en goten; verdere bouwmaterialen, enz. (blz. 20 vgg.); dingen, welke de vrouw onmogelijk kunnen interesseeren, terwijl een ingenieur of anderen bouwkundige wel andere bronnen ten dienste zullen staan!

En ook haar niet onvermakelijke beschouwingen over belastingen in Indië. De schrijfster heeft voor zich liggen, zegt ze, (blz. 134), een vrij lijvige brochure: „Toelichting op de Inkomstenbelasting", volgens Staatsblad 1908 No. 298; ze verduidelijkt den inhoud en merkt dan het navolgende op:

„Hoe men de brochure ook leest, waar men haar openslaat, de inhoud ademt één geest: dien van geld slaan uit de verschillende inkomsten en, niet genoeg, het *progressief* of opklimmend berekenen der te betalen belastingen.

Indië is in de leer geweest bij het moederland. Waar het groote tractementen betaalt weet het ook aanmerkelijke sommen aan belastingen terug te vorderen.

Welk verschil met voorheen! Toen geen belastingen, alles welvaart. Men kende er het woord belasting niet. Thans moet voor alles worden betaald, en zucht de Europeaan onder den druk van verplichte belastingen aan 's lands kassen, alles gedruktheid, achteruitgang, malaise.

Het beeld van het tegenwoordige rijke (?!) Insulinde, dat zijn bloei overleefd heeft, al moge men nog zoo schoon praten en delibilleeren over het billijke, dat, waar zooveel door in- en opgezetenen wordt verlangd voor politie, veiligheid, weerbaarheid, voor armenzorg — daarvoor ook moet worden geofferd.

Nog is men in Indië niet aan het einde. De gemeenteraden zijn reeds hier en daar ingevoerd, met hunne vergaderingen, terwijl reeds een vage aanwijzing te vinden is in den Regeerings-almanak, dat de ontvanger van 's Lands geldmiddelen er later het ambt van gemeenteontvanger bij heeft te bekleeden.

Er wacht den Europeaan derhalve ook nog een „gemeente-belasting."

Alles, bij elkander genomen, duidt op financieelen achteruitgang van de schoone „smaragden", weleer zoo heerlijk bezongen, die als

„met saamgevlochten banden
zich sling'ren om den evenaar."

Die tijd is lang voorbij. De terugslag van al dien belastingdruk merkt men overal, doch op hoofdplaatsen 't duidelijkst aan het stille leven, dat geleid wordt.

Waren het voorheen recepties, partijen, diners, welke men o.a. in de rijke buurten te Batavia — op Salemba, Tamahbang, Kebon Sirie, Koningsplein enz. — geven zag, tegenwoordig zijn de paleizen en paleisjes der groothandelaren, der eerste industrieelen, der geldmannen, des avonds doodsch en als 't ware uitgestorven.

Dat is niet, zooals vaak beweerd wordt, om gierig, inhalig te leven, om zg. te „potten" — (wie kan daar tegenwoordig in Indië aan denken? Alleen de hoogste ambtenaren met exhorbitante, naar tijdsomstandigheden veel te groote, bespottelijk abnormale tractementen) — maar om het evenwicht te herstellen in inkomsten en uitgaven. De spaarduit moet van 't een of 't ander worden gevonden; men leeft dus zuiniger.

De tegenslag doet zich dus ook gevoelen bij de handelaren, die niet zoo veel meer omzetten als in de goede tijden, van ongeveer 20 à 25 jaar geleden.

Zelfs hooge ambtenaren, officieren en verdere grootwaardigheidsbekleeders schrijven telkens hunne recepties „wegens verhindering" af. Eene advertentie is goedkooper dan een ontvangavond met ijs en „lampen op."

De schrijfster had o. i. heusch beter gedaan, dergelijke bespiegelingen in de pen te houden; ze kunnen onmogelijk bijdragen tot verhooging der waarde van haar overigens zoo voortreffelijk boek!

* * *

De Suikerhandel van Amsterdam van het begin der 17e eeuw tot 1813. Een bijdrage tot de handelsgeschiedenis des vaderlands, hoofdzakelijk uit de archieven verzameld en samengesteld door **J. J. Reese,** Haarlem, J. L. E. I. Kleynenberg, 1908.

Zoo oogenschijnlijk behoort eene vermelding van dit hoogstbelangrijke werk in deze rubriek niet thuis, doch ten onrechte. De stad Amsterdam was immers in vroeger eeuwen, veel meer nog dan thans, ten nauwste betrokken bij den handel op de Oost. Amsterdam vertegenwoordigde, volgens den schrijver, de helft van het kapitaal der Oost-Indische Compagnie, zoodat aan de kamer dier stad ongeveer de helft der Oost-Indische retouren geadresseerd waren, en vier negenden der West-Indische Compagnie. Het was bovendien sedert 1683 in het bezit van één derde en later, sedert omstreeks 1770, van twee derden der kolonie Suriname. Om die reden moesten ook de Oost- en West Indische Compagniën in het boek ter sprake komen en zijn dan ook aan den suikerhandel der O. en W.-I. Compagniën afzonderlijke hoofdstukken gewijd.

Wij meenen, dat de schrijver met de samenstelling van zijn boek, waaraan vele jaren is gearbeid, een hoogst nuttig werk heeft verricht.

* * *

Eigen Haard.

Het nummer van 31 October bevat wederom eene Indische bijdrage, n.l.: de beschrijving van een Redjangsche bruiloft, door A. van Balgooij. In het landschap Redjang (res. Benkoelen op Sumatra) gaat het huwelijk met tal van ceremoniën gepaard (hoewel lang niet zoo algemeen meer als vroeger) ongeveer neerkomend op 't navolgende. Ongeveer een week voor 't huwelijk beginnen de feesten. Alles wat familie is van bruid en bruidegom wordt onthaald op muziek en dans, eten en drinken. Als de „receptie" zes volle dagen geduurd heeft, kan eerst aan de huwelijksvoltrekking gedacht worden. Doch van te voren dienen bruid en bruidegom onder toezicht van een aantal vrouwen een bad in de rivier te nemen, waarbij eenige bijgeloovige gebruiken komen. Vervolgens krijgen beiden een krans van groene bladeren om het hoofd en zetten zij zich op een matje. Een oud vrouwtje komt dan met een kooltje vuur, een tweede met een bakje waer en een derde met een huishoudmandje, waarmede weer allerlei geheimzinnige dingen geschieden. Eindelijk zal het huwelijk door den priester worden ingezegend, doch eerst worden op beider hoofden nog even eenige rijstkorrels gestrooid, die men er door een kip, welke op 't punt staat eieren te leggen, laat afpikken, waarbij vruchtbaarheid en rijke kinderzegen wordt gewenscht. Als het huwelijk is ingezegend, waarbij weder een feestmaaltijd plaats heeft, komen de oude vrouwtjes weer op de proppen, nemen de jonggehuwden onder den arm en brengen hen naar de bruidskamer; — daarbuiten voor de deur houden de ouden de wacht. Eindelijk zijn „Meroedini" en Roemak" getrouwd.

* * *

Weekblad voor Indië. No. 23.

Dit Nummer bevat o.m. het portret met bijschrifte van den onlangs afgetreden bestuurder van Karang Asem (Bali) Goesti Djilantik. — Verder wederom een artikel (met afb.) over de laatste Pasir Gambir te Batavia, dat uit den aard der zaak weinig nieuws meer bevat. Jammer is het dat deze jaarmarkt ditmaal geen zgn. nijverheidskampong heeft te zien gegeven. „Dat zat 'm eensdeels ook alweer in de dubbeltjeskwestie. Die werklieden dienen uit hun kampongs op Java en in de Buitenbezittingen te worden weggehaald, op kosten van 't comité natuurlijk, wat ook geldt voor 't doen huiswaarts keeren. Verder kunnen zij door verkoop niet of slechts zeer weinig verdienen, de tijd daarvoor ontbreekt hun, waarom het comité hen tijdens de tentoonstellingsdagen moet onderhouden en bezoldigen. Dat hangt er, voor een gansche nijverheidskampong, aardig in. Alleen de reis van een troepje Atjehers kostte een vorige maal omstreeks *f* 500.—, wat gelijk staat met de entrée-opbrengst van 20.000 in anders."

Alles goed en wel, zeggen wij, maar met de instelling der jaarmarkten heeft toch de bedoeling voorgezeten in de allereerste plaats: bevordering der inlandsche nijverheid in den ruimsten zin des woords? En wat blijft daarvan over langzamerhand? Zoo goed als niets!

Verder vermelden wij een artikel van H. L. R. over Infectieziekten; Indrukken van den Dag, door Corax; het slot van Maurits Wagenvoort's opstel: De Hollanders aan de Malebaarkust, benevens een schetsje, getiteld: Leed.

* * *

De Indische Mercuur.

Het jongste nummer bevat weder verschillende gom-elastische bijdragen, nl. Uniform onderzoek van Caoutchouc, door A. H. Berkhout. —

Caoutchouc- en guttaperchahandel van de Straits gedurende 1907. — Caoutchouc-industrie van Japan. — Verder: De wereldproductie van kinabast en de marktpositie, door L. L. A. Maurenbrecher. — De theehandel van Britsch-Indië in 1907/8. — De Soekaboemische Landbouw-Vereeniging. — De inkomsten-belasting in Ned.-Indië van Cultuurmaatschappijen (vervolg.) — Een ziekte van de suikerbiet. — De muntzuivering in Ned.-Indië. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, benevens de gewone wekelijksche rubrieken.

* * *

Teysmannia. Afl. 9.

De ons toegestane plaatsruimte maakt dat we ook van Teysmannia ditmaal moeten volstaan met het afschrijven van den inhoud, hoewel verschillende artikelen eene bespreking ten volle schoots zouden verdienen. — Mutaties bij Coffea robusta, door Dr. P. J. S. Cramer. — Ontvezelingsmachines voor sisalhennep, door E. de Kruijff. — Alleen vruchtbaar slib, of ook vruchtbaar water? door Dr. E. C. Jul. Mohr. — Manilla-hennep, door E. de Kruijff. — De strijd tegen het Mangga-kevertje, door F. W. J. Westendorp. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties. — Korte berichten, uitgaande van het Departement van Landbouw: Verslag van eene dienstreis naar Serang, ondernomen met het doel om op de hoogte der Cananga-olie-bereiding te geraken, uitgebracht aan den Directeur van Landbouw, door A. W. K. de Jong. — Vergelijkende proef met eenige rijstvariëteiten, door J. E. van der Stok. — Marktberichten uit Europa. — Beschikbare zaden en planten.

* * *

Ten slotte zij de aandacht gevestigd op de navolgende kort geleden verschenen werken.

Indische Cultuur-Almanak voor 1909, samengesteld door *A. H. Berkhout* en *M. Greshoff*. 23e jaargang (met supplement: Tijdschriften en boeken betreffende kolonialen landbouw en aanverwante vakken.) Amsterdam, J. H. de Bussy.

Hoofdstukken over Strafvordering. Eerste gedeelte: De tenlastelegging, door *Mr. I. A. Nederburgh*. Batavia, Javasche Boekhandel & Drukkerij 1908.

In het Voorbericht deelt de schrijver mede, dat „Deze hoofdstukken zijn geschreven voor hen, die zelven geen omvangrijke bibliotheek bezitten met verzamelingen van Nederlandsche en Indische rechterlijke beslissingen en geen gelegenheid hebben grootere bibliotheken te raadplegen, die wellicht ook door de groote hoeveelheid der door hen te behandelen zaken onmogelijk aan de hoedanigheid van hun werk die zorg kunnen besteden, welke meebrengt vroegere rechterlijke beslissingen over de zich voordoende kwesties op te zoeken en te vergelijken, om eerst daarna een eigen oordeel te vestigen. Zij vinden hier de voornaamste beslissingen niet alleen met datum en nummer van Weekblad of Tijdschrift aangeduid, maar de overwegingen, die daartoe leidden, ook voor een goed deel weergegeven, dikwijls zelfs letterlijk." Als dit 1e gedeelte „de tenlastelegging", de grondslag van het strafgeding, het struikelblok voor zoovelen, aan het gestelde doel beantwoorden, dan zal de schrijver „als tijd en moed" hem niet ontbreken, in een tweede gedeelte „het bewijs" en in een derde gedeelte „het vonnis" in denzelfden trant behandelen.

Dessah-leven door *A. Doijer*. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon. De uitgevers bevelen dit boekje volgenderwijs aan: „De volgende schetsen geven geen woordkunst, op literaire verdiensten maken zij geen aanspraak. De schrijver vertoefde vele jaren in de binnenlanden van Java, en heeft zich dien tijd ten nutte gemaakt om er het intieme leven der bewoners, zoowel Inlanders als Europeanen, tot in kleine bijzonderheden goed te leeren kennen. Men vindt hier dus tafereelen van het Indische leven, op eenvoudige wijze voorgesteld, doch volkomen betrouwbaar." Wij kunnen deze inleiding, na kennismaking met de prettig geschreven schetsen, volkomen onderschrijven.

Schets van het Nederlandsch Staatsbestuur en dat der Overz. bezittingen, door *Mr. L. E. Lenting*. Zevende uitgave. Eerste aflevering. 's-Gravenhage, Gebr. van Cleef. 1908.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m. 7 Oct. '08.
Het Bat. Nieuwsblad idem.
Het Nieuws v/d. Dag v. Ned.-Indië idem.
De Sumatrapost t/m. 9 Oct. '08.
Het Soer. Handelsblad t/m. 6 Oct. '08.
Ned.-Ind. Effectenblad no. 77.
De Ind. Mercuur no. 44.
De Stem v. Indië no. 39 en 40.
De Javasche Courant no. 79 en 80.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 2 Oct. 1908. No. 79.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst een jaar verlof naar Europa aan den onderwijzer der 1e kl., A. W. Hoesen.

Ontslagen: op verzoek eervol als notaris te Batavia, Th. B. van Soest.

Benoemd: tot scheikundige bij de fabriek der opiumregie, M. Th. Koks; tot lid van den gewestelijken raad van Pekalongan, J. Blank.

Tijdelijk gesteld: ter beschikking van den Alg. Secretaris de Controleur B.B., Ch. J. J. M. Welter.

Tijdelijk belast: met de waarneming der betrekking van directeur der gevangenis te Semarang, G. Gortmans; te Weltevreden W. L. H. Steenstra Toussaint.

Ontslagen: op verzoek eervol de panghoe oekapala van Laboeh Goenoeng laras Halaban, (res. Pad. Bovenlanden), Saidi Naäli galar Datoe Radja Panghoeloe.

Geplaatst: in het Gouv. Atjeh en Onderh., de benoemde controleur H. L. C. Petri; in de Westerafd. van Borneo, de controleur H. Radersma.

Benoemd: tot 1en klerk op het belastingkantoor te Soerabaja, E. Notten.

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte 2 jaar verlof naar Europa aan den kapitein der infanterie K. L. Verstege; id. 1 jaar aan den 1en luitenant der artillerie W. P. J. K. Brunet de Rochebrune.

Bevorderd: bij het wapen der artillerie tot 1en luitenant, de 2e id. J. F. Mojet; tot magazijnmeester der 2e kl. (1e luitenant) B. van Steenbergen en L. van Ry.

Ontheven: eervol uit zijn betrekking van instructeur der barisan van Madoera te Pamekasan, de kapitein J. N. H. Lauweriks; benoemd als zoodanig de kapitein P. E. Spaan van het 20e bataljon.

Verleend: wegens langdurigen dienst 1 jaar verlof naar Europa aan den gezaghebber bij de Gouvernements-Marine D. C. ten Have.

Verder zijn aan dit Nr. als Extra-Bijvoegsels toegevoegd:

I. Het Verslag van het Mijnwezen in Ned.-Indië over het 1e kwartaal 1908; en

II. Het Maandrapport omtrent den stand der voedingsgewassen op Java en Madoera, opgemaakt onder ultimo Augustus 1908.

* * *

Uit de Javasche Courant van 6 Oct. 1908. No. 80.

Ordonnantiën, Besluiten, enz.

I. Ordonnantie betreffende voortzetting en afdoening van de voor de raden van justitie te Batavia en te Padang aanhangige zaken (bedoeld bij art. 1 der ordonnantie van 25 Nov. 1907);

II. Ordonnantie bevattende nadere wijziging der bepalingen op de rechten van successie en overgang (Ordonnantie van 22 Dec. 1901);

III. Besluit omtrent wijzigingen der Voorschriften voor de opleidingscholen van Inlandsche ambtenaren.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst een jaar verlof naar Europa aan den adjunct-inspecteur van den pandhuisdienst K. C. Berkey, en aan den architect B.O.W., H. G. Burkunk.

Ontslagen: op verzoek eervol de commies te Meester Cornelis, H. A. M. Vogel; de klerk bij de S.S. op Java E. E. H. L. Meyer; de inl. veearts te Kamal (Madoera), Sradie; de mantri 1e kl. bij het kadaster te Pekalongan Mas Wongso Ardjo; de veearts bij den burgerl. veeartsenijkundigen dienst W. J. Esser; de hoofdcommies bij het Dep. van Fin. A. Bruijn.

Benoemd: tot controleur bij het B.B. op de bezittingen buiten Java en Madoera, D. A. F. Brautigam; tot asp.-contr. J. Habbema; tot veearts A. J. E. de Voogd; tot ambtenaar bij de in- en uitvoerrechten J. J. Vorderman.

Gesteld: ter beschikking van den Alg. Secretaris C. Versluis.

Belast: met de waarneming der betrekking van opzichter B.O.W., H. Belle.

Ontslagen: op verzoek eervol de assistent-wedono van Kalipoetjang (Preanger) Raden Amarta Koesoema.

Benoemd: tot lid van den landraad te Muntok, Achmad bin Itam, tijdelijk mantri-politie aldaar.

Geplaatst: in de residentie Palembang, de controleur A. R. Hazenberg.

Benoemd: tot onderwijzer 3e kl. en geplaatst te Ternate, A. Vogelaar; tot 1en klerk op het Res. kantoor te Batavia, L. E. Breton van Groll; te Soerabaja J. P. van Kampen.

Militair Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol de officier van gezondheid der 2e kl. Dr. A. Kaiser.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagierslijst van het S.S. „Prins Willem II", gezagvoerder N. H. E. van Baaren, van Amsterdam naar West-Indië op den 30en October 1908.

C. A. J. Struijcken, echtgen. en 1 kind; Ludwig Schutz, echtgen. en 4 kinderen; Dr. A. E. Boers, echtgen. en 3 kinderen; F. P. Schuitemaker; J. E. Nakken, echtgen. en 2 kinderen; 1 Eerw. Pater; 2 Eerw. Zusters; Mevrouw Juda; 2 Onderofficieren; 25 soldaten.

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem V; gezagvoerder J. C. Metus; van West-Indië naar Amsterdam.

G. J. Staal, echtg. en d.; E. C. Ma. A. Jong; H. J. Poetsema; mej. M. de Jong; B. Dijkstra; M. Huiskamp; P. H. Hamet; J. P. A. Brand.

Passagierslijst van het s.s. Oranje; gezagvoerder J. Versteegh; vertrokken van Batavia 8 October en aangekomen te Genua 1 November 1908.

J. van Leeuwen en echtg; J. N. van Geelen; F. K. J. Heringa; A. A. Wittich; A. W Hoesen; D. N. François; mej. R. Tombrink; A. J. van der Linden en echtg; A. Heijbroek en echtg; K. C. Barkeij; D. v. Eijbergen Santhagens; W. v. Rijck; C. J. J. de Neve en echtg; P. J. J. A. Geesink; J. G. ter Linden; J. F. Metzelaar; J. Mansvelt Beck, echtg. en 4 k; J. H. Roodhuijzen, echtg. en 2 k; J. C. E. Vincent, echtg. en 2 k; E. van Beugen en k; H. Douwes, echtg. en k; mevrouw wed. N. von Schauroth—Veltman; P. de Riel; C. Ch. J. Schröder; J. F. de Rooij; J. A. H. van Leeuwen; E. Johannes; H. Karsten; K. Wiggelendam en echtg; Ph. Polack; G. Ackermann; P. H. Werff; W. Fr. Kommer; D. N. Westrik; J. A. A. Kohls; J. Kornmann; G. Stokking; H. Joritsma; Hr. Ms. troepen en schepelingen, benevens de schepelingen van het s.s. De Haan.

Passagierslijst van het s.s. Grotius; gezagvoerder P. Ouwehand; bestemd te vertrekken van Amsterdam naar Batavia 31 October 1908.

P. Sorgdrager, echtg. en 3 k; G. H. Claasen; J. J. van Delden; Mr. J. C. Ph. Loeff; Jhr. Mr. C. Laman Trip; H. Heijtman; mevr. E. Cramer, kind en mej. R. Weijsard; W. D. Munniks de Jongh; C. Cabos; Toengkoe Alang Jahja Bandhara van Asahan; Toengkoe Moesa van Asahan; J. W Rooseboom, echtg. en k; B. H. F. van Heuven en echtg; H. A. van der Steenstraten; mej. A. E. de Vroom; R. A. M. Mooij; J. R. Becker en echtg; A. M. A. Baron van Boetzelaar; Freule W. M. Baronesse van Boetzelaar; A. J. Koens, echtg. en 3 k.; J. Samkalden, echtg., 3 k. en mej. de Hondt; Mevr. A. van der Lee—v. Oppen. F. C. Thomson; Mevr. P. J. Siedenburg; Mr. M. F. Onnen; J. van Halmael; L. J. M. Koremans en echtg.; L. F. Geerligs; C. J. Bollée; J. A. Jager; Mevr. C. C. M. Mantz; J. A. Ament; A. V. Brouwer; Th. B. van Soest, echtg., dochter en zoon; G. D. E. J. Hotz; Mevr. J. W. van Geuns—du Chatel; Mevrouw W. H. Berghuys—Fock; Mevr. W. van der Moore—Swaving; Mevr. Wed. J. C. Mattern en d.; P. A. Hesse en echtg.; Mej. A. Henny; G. J. W. Koolemans Beijnen en echtg.; J. Snijder en echtg.; A. R. Rozet, echtg. en 2 k.; J. A. van Rijn van Alkemade; Z. H. de Sultan van Asahan en 2 bedienden; H. M. G. Dikshoorn en echtg.; H. de Jong; F. J. Knake; J. W Ferman; Mej. A Wels; Mej. C. S. Steijger; G. F. A. Gresnich en echtg.; Mej. B. Tonkes; H. N. Boon; C. G. Bakker; mevr. F. Roeder; C. J. de Groot; P. J. Bodenstaff; J. Thun; P. Halberscheidt; H. J. J. v. d. Steen; G. D. Birnie Jr.; Mevr. H. M. Savalle-Rijnenberg; Mevr. A. P. J. v. Woeskom; E. A. Douglas; W. G. P. Schröder; G. Andreae; W. Siewerts van Reesema; M. J. P. Pieterse; J. W. de Jonge; J. Broers; A. J. Solleveld; A. Bekkering; C. Ligthart; G. A. Alberts; G. Bäumer; J. H. Brugman; S. Zeper en echtg.; D. M. Kuyt; Mej. J. J. Brantz; B. G. Senstius; K. W. de Kanter; E. van Bloemen Waanders; mevrouw M. F. Pluim geb. Mentz; A. de Ket; N. Kaagman; Mr. en Mrs. Caig; Mr. R. Ringrose; Mr. H. M. Hacker; Astolfs de Maria; benevens een detachement Suppletietroepen.

TE KOOP AANGEBODEN:
Een bizonder mooi, compleet
oud Japansch Ontbijt-Servies,
rood met goud.
Japansche en Chineesche KOPJES en SCHOTELS met Deksels.
Voorts een zoo goed als nieuw
Alimonda-Toestel met Apparaten.
Brieven fr. lett. L. Bur. dezer Courant.

OPVOEDING.

Het Hoofd eener Bijz. School zag zich gaarne belast met de opvoeding van een

paar KINDEREN.

Utstekende referenties.
Adres: De Perponcherstraat 108-110, DEN HAAG.

VACANT.

VACANT.

Gouden Medaille. Parijs 1907.

Internationale Tentoonstelling Hygiëne.

Haargroeimiddelen

merk „CRINOFLOOR"

zijn de middelen waarvan men het meest succes kan verwachten. Men vrage ter overtuiging daarvan aan, de vele attesten van herstelden, welke gaarne op aanvraag franco huis worden gezonden. Mondeling of schriftelijk ADVIES KOSTELOOS.

. ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, Den Haag.
Eenig eigenaar.
CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN
Succes bijna altijd zeker.

J. S. DIJKHOFF,

Den Haag -:- Mauritskade 83
Telef. Interc. 4212.

Koopt en verkoopt Effecten, vreemd Geld, verzilvert Coupons, opent Rekening-Courant tegen onderpand, incasseert Wissels en Kwitantiën.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén millioen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,
Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,
Directeur J. WILDEMAN.

TOKO BAHROE

Gevestigd anno 1898.
Telef. Interc. 4796.

v. Kinsbergenstr. 126 b/d Pr. Hendrikstr., den Haag.

Het **beste en soliedste adres** voor de Indische familiën. — Export door geheel Europa. **Extra aanbieding:** gandaria assin per flesch f 1.10, versche samballans, boemboe's, ketjap benteng, klapperboter per ½ kilo f 0.90 enz. enz.
Directe aanvoer uit Nederl. Indië. Minzaam aanbevelend,

W. BARNAS & DIEMERS. — Importeurs.

MODE-MAGAZIJN „CAMELIA"

ANNA PAULOWNAPLEIN 13.

A. G. M. BEEKMAN-DRIEHUIJS - DEN HAAG.

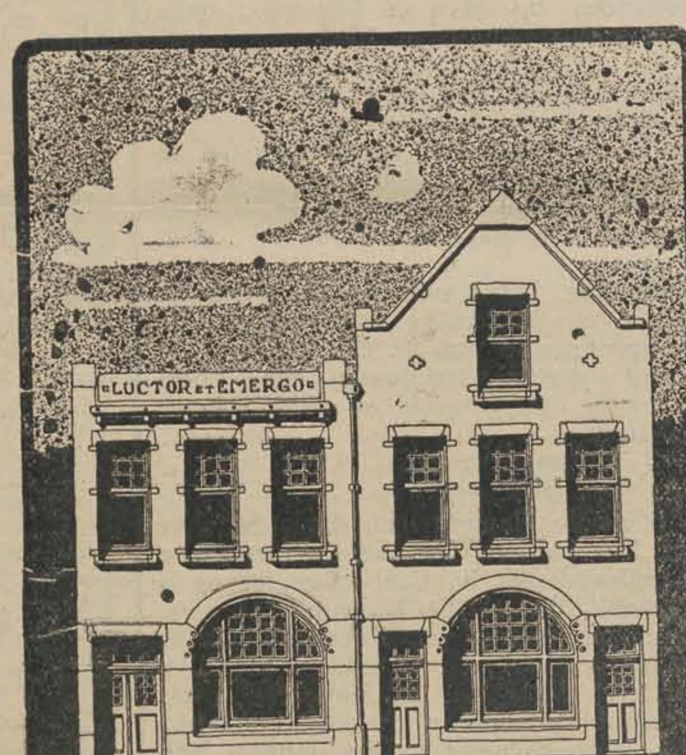
MANTELS, PELTERIJEN EN MODE-ARTIKELEN.
DAMES- EN KINDERCONFECTIE.

SPECIALITEIT IN:
MANTELS EN HANDSCHOENEN VOOR LIEFDEZUSTERS.

N.V. Electrische Drukkerij

„Luctor et Emergo"

Amalia van Solmsstraat 2-4,

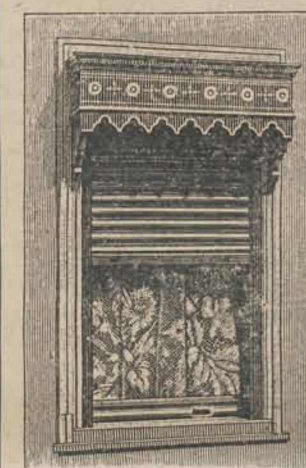
Telephoonn. 4424 :=: Den Haag.

= RINCK =

Groote voorraad
Taschjes, Portemonnaies, Portefeuilles
enz. enz.
Alle LEDERWAREN en ETUIWERK, alles wordt bij mij vervaardigd, alsook gerepareerd.
Fabriek en Magazijn MOLENSTRAAT 54 b. d. Prinsestraat.

Heineken's (oudste)
Glazenwasscherij
Stoom Jalouzieën- & Rolluikenfabriek
KETTINGSTR. 6,
DEN HAAG.
v.h. Drie Hoekjes 3.
Telefoonnummer 2478.
AMSTERDAM, van der Helstraat
UTRECHT, Potterstraat 20.
HILVERSUM, - ARNHEM, - NIJMEGEN

= „UNICUM." =

„UNICUM"'s geheim chemisch preparaat is onschadelijk voor stof en model.
„UNICUM" heeft bekwame vaklieden voor het repareeren en oppersen van Heeren- en Dameskleeding.
„UNICUM" heeft een 1e klas Coupeur voor het vermaken van slecht passende Kleeding.
„UNICUM" zorgt voor een vlugge, accurate bediening.

Eenig adres:
Fluweelen Burgwal 8. - Telef. 4947.